

Przemysłowe sposoby produkcji mieszanki betonowej

Europejska Organizacja Betonu Towarowego ERMCO nie dzieli betonu co do jakości, biorąc pod uwagę pochodzenie – czy z wytwórni z zainstalowanym mieszalnikiem stacjonarnym, czy też z wytwórni bez mieszalnika stałego, ale za to ze specjalistycznym układem dozowania składników, mieszanych w gruzce betonowożu. Poniżej omówiliśmy obydwie systemy produkcji i dystrybucji świeżej mieszanki betonowej.

Praktyka betonu towarowego na świecie rozróżnia generalnie dwa systemy przemysłowej produkcji i dystrybucji świeżej masy betonowej, a mianowicie:

a) system z udziałem mieszalnika stacjonarnego, zainstalowanego w obrębie lokalizacji węzła produkcyjnego (w specjalistycznej literaturze angielskojęzycznej – m.in. „wet batch process” [1], „static mixing” [3,7]);

Zarób sporządzany jest tutaj w ustawionym na stałe, nieruchomym mieszalniku o kształcie zamkniętej miski – o pojemności $0,5 \div 3,0 \text{ m}^3$, z obracającym się wewnątrz mieszadłem turbinowym, turbinowo-planetarnym lub wałowym (tzw. wymuszony sposób działania), do którego trafiają wszystkie komponenty, tj. cement, kruszywo, woda zarobowa, ewentualnie – domieszki i dodatki. Po wymieszaniu składników w czasie określonym wymaganiami technologicznymi (zazwyczaj – od 0,8 do 1,5 min) mieszalnik opróżniany jest grawitacyjnie do niżej postawionego betonowożu na podwoziu ciężarówki przez specjalny otwór spustowy. Czasami, gdy węzeł wyposażony jest w urządzenia starszego typu, ładunek odbywa się za pośrednictwem dodatkowego skipu. Aby wypełnić przestrzeń ładunkową ciężarówki odstawczej, w zależności od pojemności stacjonarnego mieszalnika oraz pojemności betonowożu, trzeba przygotować $2 \div 10$ zarobów, ładując je jeden po drugim.

Zakłada się tutaj, że proces wymieszania komponentów – dzięki któremu ziarna cementu ulegają prawidłowemu nawilżeniu wodą, zaczyn rozprowadzony zostaje równomiernie w całej masie kruszywa, mieszance nadaje się pożądaną konsystencję itd. – przebiega w całości w mieszalniku stacjonarnym, a betonowoży służą wyłącznie do transportowania świeżej masy betonowej z wytwórni na plac budowy. Ruch obrotowy pojemnika bębnowego betonomieszarki samochodowej ma wyłącznie zapobiegać segregacji składników mieszanki podczas transportu. Opisany system przyjętą się w centralnej i północnej części Europy. Również w Polsce jest on obecnie dominującym. Niewątpliwie wpływ na ten stan rzeczy miał zakup licencji „Stetter” na instalacje typoszerogów FM-E, WBP, WBB i WBZ czy też central

H-0,5 [2] do produkcji betonu przez Fabrykę Urządzeń Technicznych ZREMB w Orzeszu-Jaśkowicach, a następnie – ich rozpowszechnienie w skali kraju w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w. Również wytwórnie betonu towarowego nowszej generacji, importowane z Niemiec, Francji czy Skandynawii – bazują na ogół na mieszalnikach stacjonarnych o działaniu wymuszonym.

b) system bez mieszalnika stacjonarnego (w specjalistycznej literaturze angielskojęzycznej – „dry batch process” [1, 7]), w którym cały ciężar czynności integrowania składników przerzucono na mobilne betonowoży, a ściślej – ich obrotowe zasobniki, zwane popularnie gruszkami [4].

Z uwagi na mniejsze rozpowszechnienie w Polsce, w dalszej części artykułu omówiono szerzej alternatywę produkcji i dystrybucji mieszanki betonowej z wykorzystaniem specjalistycznych dozowników i betonowozów, jako podstawowych urządzeń ciągu technologicznego (pkt b – powyżej).

1. Produkcja masy betonowej z wykorzystaniem specjalistycznego ładunku składników i mieszania ich w betonowozach

Według danych statystycznych ERMCO sprzed dwóch lat [7] system wytwarzania mieszanki betonowej bez mieszalnika stacjonarnego jest popularny we Włoszech (ok. 92% produkcji), w Hiszpanii (ok. 70% produkcji), w Izraelu (ok. 98% produkcji), w USA (ok. 80% produkcji), a w mniejszym stopniu także w Turcji (ok. 23% produkcji) i Portugalii (ok. 15% produkcji). Wspólnym czynnikiem dla wymienionych państw jest m.in. ciepły, natomiast latem – wręcz gorący klimat. Duża część terytoriów to wietrzna, wilgotna strefa nadmorska, a w głębi lądu – sucha.

Aktualna norma europejska [5] uwzględnia i dopuszcza równoprawnie system produkcji bez mieszalnika stacjonarnego, definiując pojęcie zarobu jako „... ilość mieszanki betonowej wyprodukowanej w jednym cyklu operacyjnym mieszarki lub ilość rozładowanej w ciągu 1 minuty z mieszarki o pracy ciągłej ...”. Ten drugi człon definicji (tj. po słowie „lub”) dotyczy właśnie przedmiotowej alternatywy. Przy czym w tym miejscu trafniejsze byłoby użycie sformułowania „podajnik surowców” czy „dozownik komponentów”, aniżeli „mieszarka”, chociaż, nie upierając się zbyt przy ścisłej interpretacji znaczenia wymienionych trzech pojęć, gdzieś ogólnie wyobrazić sobie można w takim kontekście i ich tożsamość. Czym bliżej charakteryzuje się system wytwarzania bez mieszalnika stacjonarnego?

1.1 Dozowanie składników

Brak mieszalnika stacjonarnego rekompensowany jest m.in. precyzyjnym i selektywnym dozowaniem. Służy temu osobny ciąg automatycznego naważania poszczególnych sortymentów kruszywa (np. w obrębie rzędowego, zamkniętego układu zasieków aktywnych

ze spodnią wagą taśmową), osobny ciąg automatycznego naważania cementu i dodatków mineralnych oraz osobny ciąg porcjowania wody zarobowej, zintegrowany z dozownikiem płynnych domieszek chemicznych. Tolerancja odmiaru składników, ustawiona fabrycznie, jest tutaj często mniejsza, aniżeli wymagania normowe w tym zakresie. Przepływ surowców we wszystkich wymienionych ciągach sterowany jest komputerem, a ich końcówki schodzą się w leju spustowym, pod który podjeżdża betonowóz celem załadunku. Dzięki specjalnemu oprogramowaniu (np. w systemie „Onyma”) komputer przelicza rutynowo wsad surowcowy nie na porcję zarobu, tak jak dzieje się to w ramach procedury klasycznej, lecz bezpośrednio – na pojemność obrotowego bębna mieszalniczego betonowozu.

Nieco inna jest też kolejność i zakres załadunku. Najpierw gruszkę zalewa się wodą zarobową z rozcieńczonymi domieszkami chemicznymi w porcji ok. 90% przewidywanej ilości całkowitej, następnie – opuszcza całość kruszywa ładowaną wspólnie z cementem, a na końcu – resztę wody zarobowej przewidzianej recepturą.

Czas załadunku uzależniony jest od przepustowości dozowników oraz od pojemności betonomieszarki samochodowej. Przykładowo – urządzenie „IME Super 5” lokuje 8 m³ masy surowców w 9-kubikowej przestrzeni ładunkowej betonowozu w ciągu ok. 6 min. Ponadto, mocniej zaleca się tu korzystanie z selekcionowanych surowców, takich jak np. piaski o zróżnicowanej granulometrii, z dodatku popiołów lotnych, domieszek upłynniających (plastyfikatory i superplastyfikatory) oraz ich dobranych zestawień, które a priori zawsze sprzyjają utrzymaniu jednorodności mieszanki betonowej, ograniczając tendencję do segregacji składników.

1.2 Mieszanie składników

Jeśli uznać, że obrotowa mieszarka betonu zainstalowana na podwoziu samochodowym podlega takim samym regułom jak stacjonarna, kielichowa betoniarka wolnospadowa o osi przechylonej, to efektywność jej uzależniona będzie w głównej mierze od obrotów oraz czasu operacji.

Czas mieszania komponentów t_2 , zależny m.in. od pojemności mieszalnika, wchodzi w zakres sumy, zwanej cyklem mieszania t , obejmującym ponadto – czas napełniania betoniarki t_1 oraz czas jej opróżniania t_3 [2]:

$$t = t_1 + t_2 + t_3 \text{ [sek]}$$

Teoretyczny czas mieszania t_2 w betoniarce o pochylonej osi obrotu i średnicy D jej wnętrza roboczego, równej $\varnothing 2,0$ m – określa się w przybliżeniu jako [6]:

$$t_2 = 120 \sqrt{D} = 120 \sqrt{2} \approx 170 \text{ [sek]}$$

Natomiast niezbędną ilość obrotów n mieszalnika o pojemności 9 m³, charakteryzującego się średnicą D wnętrza roboczego $\varnothing 2,0$ m – można wyznaczyć z zależności empirycznej [6]:

$$n = \frac{20}{\sqrt{D}} = \frac{20}{\sqrt{2}} = 14,14 \approx 15 \text{ [obr./min]}$$

Właściwe mieszanie surowców rozpoczyna się faktycznie po zapełnieniu bębna mieszalniczego ciężarówką i po przemieszczeniu jej na specjalne stanowisko technologiczne w obrębie zakładu produkcyjnego. W praktyce, aby mieć pewność, że cała masa została prawidłowo wymieszana, w przeciętnych warunkach

klimatycznych mieszanie realizuje się przez okres 10÷15 min, przy 17÷20 obrotach betoniarki na minutę. To wystarcza, aby uzyskać wymaganą jednorodność mieszanki. Tak więc w trasę wypuszcza się ciężarówkę z gotową już zawartością, a znacznie mniejsze obroty mieszarki po drodze przeciwdziałają jedynie segregacji składników i nie komplikują stateczności jazdy betonowozu.

Betonomieszarki samochodowe, których używa się jako urządzeń do mieszania komponentów masy betonowej, powinny wyróżniać się:

- odpowiednią pojemnością bębna mieszalniczego oraz bardziej rozbudowanym układem wewnętrznych piór i spiral
- prędkością obrotową, dochodzącą nawet do 20 obr./min, przy czym minimum wynosi tutaj 15 obr./min
- wyposażeniem układu napędu hydraulicznego mieszalnika w manometr, pozwalający na pośrednią kontrolę konsystencji mieszanki betonowej poprzez porównanie odczytu z wartościami przeliczeniowymi tabeli wzorcowej.

Najnowsze rozwiązania betonowozów o wyspecjalizowanej zabudowie – zaopatrzone są we wzmocnione, trzy- lub czterosiowe podwozia, a odpowiednie obroty betoniarki zapewnia im hydrauliczny układ przeniesienia napędu z silnika macierzystego ciężarówki (fot. 1). Można powiedzieć, że wymaganiom technicznym mobilnego mieszalnika odpowiadają niemal wszystkie współczesne, bardziej zaawansowane technicznie, markowe konstrukcje betonomieszarek na podwoziu ciężarowym.

1.3 Jednorodność ładunku

W laboratorium betonu firmy General Beton Polska Sp. z o.o. w Krakowie przeprowadzono kontrolę powtarzalności wybranych parametrów mieszanki betonowej, pobierając próbki w trakcie rutynowych rozładunków betonowozów. Wyniki kontroli przedstawiono w tablicy 1 i 2.

1.4 Zalety i wady

Niewątpliwą korzyścią ze stosowania opisywanego, alternatywnego systemu produkcyjnego jest:

- uproszczenie linii produkcyjnej poprzez eliminację istotnego elementu wyposażenia

Fot. 1. Hydrauliczny układ przeniesienia napędu z silnika macierzystego ciężarówki

Oznaczenie betonowozu	Wskaźnik manometru [kPa]	Konsystencja – opad stożka [mm] przy rozładunku porcji:		Różnica w konsystencji [mm]
		1/5 betonowozu	4/5 betonowozu	
1	120	120	130	10
2	80	200	210	10
3	90	150	150	0
4	125	150	145	5
5	110	140	130	10

Tablica 1. Zmiany konsystencji w zależności od miejsca pobrania próbki z mieszalnika betonowozu

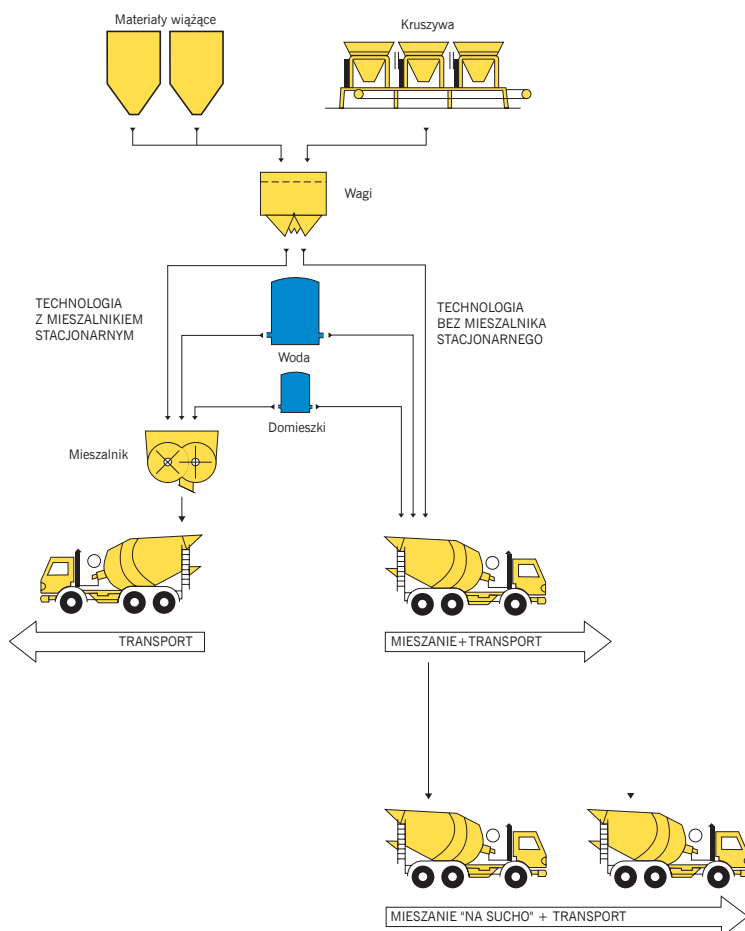
- zmniejszenie nakładu inwestycyjnego o koszt mieszalnika stacjonarnego, a także – brak odpisu amortyzacyjnego z tytułu jego eksploatacji
- zmniejszenie kosztów eksploatacji węża produkcyjnego.

Do wad systemu zaliczyć należałoby:

- konieczność utrzymywania betonowozów w stanie najwyższej sprawności, ich eksploatacja jest bardziej intensywna, przy większym zużyciu paliwa
- ze względu na związek sił bezwładności oraz przestrzeni wolnego spadku z intensywnością mieszania – betonowozy muszą charakteryzować się określoną pojemnością minimalną; mniejsze niż 7 m³ nie wchodzi w rachubę
- wymóg wyższych kwalifikacji operatorów betonowozów, poszerzonych o umiejętność kontrolowania konsystencji
- szybsze zużycie okładzin i piór we wnętrzu bębna mieszalniczego betonowozu.

Wspomnieć należy o konieczności wyposażenia zaautomatyzowanego węża w sterowanie komputerowe – w oparciu o specjalny program. Konieczność ta eliminuje w konsekwencji możliwość stosowania urządzeń

Rys. 1. Schemat ilustrujący podział wytwórstwa betonu towarowego na jego równoważne odmiany

Oznaczenie betonowozu	Pozostałość [g] z próbki, pobranej przy rozładunku porcji:		Różnica wagi [g]
	1/5 betonowozu	4/5 betonowozu	
1	1672	1756	64
3	1720	1676	44

Tablica 2. Pozostałość z naważki 4 kg mieszanki betonowej, uzyskanej z odsiewu drogą płukania na sicie o oczku 4 mm – w zależności od miejsca pobrania próbki z mieszalnika betonowozu

starszej generacji, ubogich w automatykę (np. elementów ze standardowej serii kompleksów WB czy H-0,5).

Podsumowanie

W literaturze przedmiotu [m.in. 1, 2, 3] znaleźć można informacje o tzw. suchej odmianie systemu wytwarzania mieszanki betonowej bez mieszalnika stacjonarnego. Polega ona na tym, że wszystkie komponenty, oprócz tych w stanie ciekłym – ładuje się do mieszalnika betonowozu, transportuje „na sucho” do miejsca przeznaczenia, tam – przed rozładunkiem dodaje się całą porcję wody wraz z płynnymi domieszkami i intensywnie miesza, by na końcu gotową mieszankę ułokować w formie – za deskowaniem. Pod kątem tego sposobu dostawy – betonomieszarki samochodowe wyposaża się w specjalne kłapy, które na czas transportu, przy pomocy siłowników hydraulicznych, zamykają ich otwór wlotowy. Dzięki temu, unika się rozpraszania (rozpylania) surowców w trakcie jazdy. To rozwiązanie pozwala dostarczać produkt na odległość kilkuset kilometrów, nawet w gorącym klimacie.

Europejska Organizacja Betonu Towarowego ERMCO nie dzieli betonu co do jakości, biorąc pod uwagę pochodzenie – czy z wytwórni z zainstalowanym mieszalnikiem stacjonarnym, czy też z wytwórni bez mieszalnika stałego, ale za to ze specjalistycznym układem dozowania składników, mieszanych w gruszcze betonowozu. W profesjonalnie stworzonych warunkach przy ściśle dotrzymywanych wymaganiach produkcyjnych omawiane możliwości nie noszą różnicy jakości produktu. Reasumując treść artykułu – ułożyć można schemat (rys. 1), ilustrujący podział wytwórstwa betonu towarowego na jego równoważne odmiany.

dr inż. Zdzisław B. Kohutek
mgr inż. Justyna Piotrowska-Łój
Stowarzyszenie Producentów
Betonu Towarowego w Polsce

Literatura

- 1 Biuletyn ERMCO: *Environmental practices in the ready mixed concrete industry*, Egham 1996
- 2 L. Janicki, *Maszyny i urządzenia budowlane*, WSiP, Warszawa 1987
- 3 P. Maggi, *Concrete distribution and placing on site – selection of various criteria for various transports on site*, XIII Congress ERMCO „Concrete Moves” (Berlin, 13-15.06.2001)
- 4 J. Piotrowska-Łój, *Gruszki – Transport specjalny*. „Budownictwo, Technologie, Architektura”, nr 1/2004
- 5 PN-EN 206-1:2003 – *Beton – cz. 1: Wymagania, właściwości, produkcja i zgodność*
- 6 P. Rebut, *Centrales à béton pour chantiers et usines: leur technologie*, Eyrolles, Paris 1974
- 7 Statystyka Europejskiej Organizacji Betonu Towarowego ERMCO – *Table 4: Product development 2003-2002*